

INTERVIEW MET UNIVERSITAIR DOCENT MIGRATIERECHT BAHIJA AARRASS

‘CONCEPTEN BINDING EN BODEM KUN JE OP VRIJWEL ALLE MENSENRECHTEN TOEPASSEN’

Bahija Aarrass promoveerde vorige jaar op mensenrechtennormen als grond voor toelating en verblijf.¹In haar proefschrift staan de concepten binding en bodem centraal. *M&P* legde de universitair docente een aantal vragen voor.

IVO PERTIJS

Stel dat docenten maatschappijleer de concepten binding en bodem willen gebruiken om het thema migratie(recht) met leerlingen te bespreken, hoe kunnen zij deze concepten aan leerlingen uitleggen?

‘In het recht wordt een onderscheid gemaakt tussen het reguliere migratierecht en het asielrecht. De concepten binding en bodem zijn bedoeld om de werking van mensenrechten in het migratie- en asielrecht te verbinden door een theorie die dit onderscheid duidt en tegelijkertijd een verband legt. Het is daarmee een nogal theoretisch verhaal, maar ik zou het als docent vooral aan de hand van voorbeelden uitleggen. Stel bijvoorbeeld dat je de vrijheid van godsdienst hebt. Het is mogelijk dat een vluchteling in zijn land van herkomst (land A) zijn godsdienst niet kan uitoefenen waardoor hij in een ander land (land B) bescherming vraagt. Grofweg gezegd moet er sprake zijn van de schending van dit recht in de kern (bodem) om die bescherming te moeten geven. Het kan echter ook zijn dat iemand juist de godsdienstvrijheid wil uitoefenen door te migreren, bijvoorbeeld wanneer een geloofsgemeenschap in land B een voorganger uit land A wil betrekken. Dan vormt de godsdienstvrijheid in feite de binding tussen de leden van de geloofsgemeenschap. De concepten binding en bodem kun je op vrijwel alle mensenrechten toepassen.’

Enige tijd geleden woedde er een politieke discussie over de stop op gezinshereniging voor statushouders zonder woning. In hoeverre speelden de concepten binding en bodem een rol in deze discussie, ook al werden ze niet genoemd?

‘Deze concepten werden inderdaad niet genoemd, omdat zij meer een overkoepelend model vormen om te duiden hoe mensenrechten in het migratierecht moeten worden geduid; maar dan gaat het alleen om de grensoverschrijdende context. De maatregel om gezinshereniging van statushouders tijdelijk stop te zetten zou je kunnen zien als uitdrukking van beide aspecten. Enerzijds hebben statushouders bescherming gekregen

door de Nederlandse staat, omdat zij gevaar lopen in het land van herkomst (en daardoor bepaalde wezenlijke (mensen)rechten niet kunnen uitoefenen) en dat veronderstelt de bodembenadering. Anderzijds hebben deze statushouders recht op gezinshereniging (familiebinding over grenzen heen en dit veronderstelt de binding) en dit recht mag niet zomaar door de Nederlandse staat worden beperkt. Overigens heeft de hoogste bestuursrechter inmiddels geoordeeld dat de maatregel inderdaad in strijd is met het recht op gezinsleven (een mensenrecht).’

In je proefschrift gaat het ook over grondrechten, waaronder het recht op respect voor privéleven. Voor leerlingen kan het lastig zijn om te begrijpen wat hieronder wordt verstaan. Hoe zou je dit aan jongeren uitleggen?

‘Het recht op respect voor privéleven houdt kortweg gezegd in dat de overheid zich niet (zomaar) in je privésfeer mag mengen. Onder privésfeer valt bijvoorbeeld je huis, je telefoon, je persoonsgegevens relaties die je onderhoudt, maar ook bijvoorbeeld je (online) data. De overheid mag natuurlijk wel in je privésfeer komen als dat nodig is, bijvoorbeeld om je gegevens op te slaan, maar dan moet daar wel een goede reden voor zijn en moet het evenredig zijn aan het doel. Je huis binnentreden mag de politie bijvoorbeeld alleen bij een vermoeden van bepaalde strafbare feiten. In het migratierecht heeft het recht op respect voor privéleven de laatste decennia een heel andere wending genomen. Het Europese Mensenrechtenhof heeft namelijk bepaald dat onder privéleven ook valt: de relaties die je met anderen onderhoudt en dus ook je band met het land waar je bent geworteld - en dat heeft implicaties voor zogenaamde ‘tweede generatie vreemdelingen’ die hier jarenlang hebben gewoond en soms zelf zijn geboren. Als de Nederlandse overheid deze jongvolwassenen - want vaak zijn ze relatief jong - wil uitzetten, bijvoorbeeld vanwege het plegen van een delict, dan vereist dit mensenrecht dat eerst worden nagegaan of dit om een goede reden gebeurt en dat het proportioneel is. Dat betekent in feite dat de staat dit alleen mag bij het plegen van een zwaar delict.’

Er zijn Russen die nu naar Nederland vluchten, omdat zij in eigen land vrezen voor vervolging vanwege uitspraken over de oorlog in Oekraïne. Toch is het geen vanzelfsprekendheid dat zij in Nederland recht op asiel hebben, terwijl er ook vanuit Nederland vrijwel dagelijks kritiek klinkt op het regime van Vladimir Poetin. Hoe kunnen docenten dit, vanuit een juridisch perspectief, aan hun leerlingen uitleggen?

'Er zijn juridisch gezien twee redenen waarom mensen bescherming kunnen krijgen. Of je wordt individueel vervolgd in het land van herkomst en dan moet je laten zien dat je gevaar voor lijf of leden te vrezen hebt, óf je krijgt subsidiaire bescherming wanneer er bijvoorbeeld een burgeroorlog in het land van herkomst is. Russen die vluchten zouden dan moeten aantonen dat zij worden vervolgd. In sommige gevallen is dat evident, zoals in de zaak bij Aleksej Navalny, maar in andere zaken is het je 'slechts' tegen de oorlog in Oekraïne uitspreken nog niet voldoende om aan 'vluchtelingenstatus' te voldoen, want dan moet je gevaar voor lijf of leden vrezen. In mijn proefschrift heb ik onderzocht of schending van de vrijheid van meningsuiting op zichzelf zou kunnen leiden tot zo een bescherming. Hoewel het uiten van je mening een reden voor vervolging kan vormen, is het als zodanig niet genoeg voor vervolging.'

Welke juridische uitspraken maken de waarde van de concepten bodem en binding duidelijk?

'Deze uitspraken benoemen dus niet expliciet de concepten binding en bodem maar laten wel zien hoe deze tot uitdrukking komen. De eerste uitspraak is van de hoogste Nederlandse bestuursrechter en gaat over een Surinaamse weduwe die jarenlang in Nederland had gewoond (en zelfs op enig moment de Nederlandse nationaliteit had), maar nooit een permanente verblijfsvergunning had. Zij wilde op een gegeven moment haar oude dagen bij haar kinderen en kleinkinderen in Nederland doorbrengen maar werd geweigerd. De rechter oordeelde dat dit in strijd was met het recht op respect voor privéleven, niet alleen vanwege de binding met haar familieleden maar ook vanwege

haar eigen *binding* met Nederland.² De tweede uitspraak is van een rechtbank en gaat over een Rus in Nederland met een zeldzame vorm van bloedkanker, waarvoor hij in het kader van pijnbestrijding met medicinale cannabis wordt behandeld. In Rusland is deze niet beschikbaar. De rechter dient onder andere te bepalen of hij bij terugkeer naar zijn land van herkomst, zal worden blootgesteld aan het risico dat zijn gezondheidstoestand zodanig verslechtert dat deze een 'minimale ernst' heeft. Dit laatste duidt op de bodem(bescherming) die Nederland als overheid dient te geven.'³ ♦

Noten

1. Het proefschrift *Mensenrechten en migratierecht* verscheen in 2022 bij uitgeverij Boom Juridisch.
2. Rechtspraak.nl zoeken op nummer ECLI:NL:RVS:2020:2335
3. Rechtspraak.nl zoeken op nummer ECLI:EU:C:2022:913